

STUDIA OBSZARÓW WIEJSKICH
2018, tom 50, s. 213–226
<https://doi.org/10.7163/SOW.50.13>

KOMISJA OBSZARÓW WIEJSKICH
POLSKIE TOWARZYSTWO GEOGRAFICZNE
www.ptgeo.org.pl

INSTYTUT GEOGRAFII I PRZESTRZENNEGO ZAGOSPODAROWANIA
POLSKA AKADEMIA NAUK
www.igipz.pan.pl

Socjoekonomiczna charakterystyka wędkarzy w wybranych powiatach województwa warmińsko-mazurskiego

Socio-economic characteristics of anglers in selected counties of the Warmińsko-Mazurskie Voivodeship

Krzysztof Kupren¹ • Tomasz Kajetan Czarkowski³ • Anna Hakuć-Błażowska¹ • Bartłomiej Świszcz² • Mateusz Rogulski² • Patryk Krygel²

¹Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Wydział Nauk o Środowisku
ul. Oczapowskiego 5, 10-957 Olsztyn
krzysztof.kupren@uwm.edu.pl • hakuc.blazowska@uwm.edu.pl

²były student Wydziału Nauk o Środowisku UWM

³Instytut Rybactwa Śródlądowego im. Stanisława Sakowicza
Zakład Bioekonomiki Rybactwa
ul. Oczapowskiego 10, 10-719 Olsztyn
t.czarkowski@infish.com.pl

Zarys treści: Województwo warmińsko-mazurskie na tle kraju wyróżniają szczególne walory przyrodnicze. Kompleksy leśne, urozmaicona rzeźba terenu, bogata fauna i flora, ale przede wszystkim liczne jeziora stanowią o atrakcyjności turystycznej regionu. Zaprezentowane wyniki oparte na badaniach ankietowych przeprowadzonych wśród wędkarzy w trzech powiatach woj. warmińsko-mazurskiego stanowią podstawę do dyskusji nad socjoekonomicznym znaczeniem wędkarstwa w skali kraju i regionu. Na podstawie przedstawionych wyników trudno precyzyjnie określić wpływ tej formy eksploatacji żywych zasobów wód na zauważalny w ostatnich latach rozwój regionu. Jedną z podstawowych przyczyn jest trudność w oszacowaniu liczby osób korzystających z tych zasobów.

Słowa kluczowe: wędkarstwo, rybactwo rekreacyjne, województwo warmińsko-mazurskie.

Wstęp

Zasady gospodarki rybackiej. Rybołówstwo rekreacyjne i komercyjne – różnice i podobieństwa oraz ich wpływ na stan żywych zasobów wód w Polsce i na świecie

Gospodarkę rybacką w Polsce na publicznych śródlądowych wodach płynących, w całości stanowiących własność Skarbu Państwa (tj. na większości wód w Polsce), prowadzi się wyłącznie w tzw. obwodach rybackich, które ustanawiane są w drodze rozporządzenia

przez właściwych dyrektorów Regionalnych Zarządów Gospodarki Wodnej (RZGW). Podstawą prowadzenia tej gospodarki są operaty rybackie opracowywane dla poszczególnych obwodów. Dokumenty te określają zasady prowadzenia racjonalnej gospodarki rybackiej i obejmują m.in. planowane wielkości połowów ryb oraz planowane zarybienia, które należy prowadzić w taki sposób, aby nie powodowały zmniejszenia lub utraty różnorodności biologicznej żywych zasobów wód. W chwili obecnej w strukturze typów rybackiego użytkowania jezior w Polsce dominuje model rybacko-wędkarski. W zasadzie nie spotyka się już wód śródlądowych (poza hodowlanymi stawami rybnymi będącymi obiektami akwakultury), w których prowadzona jest gospodarka rybacka przypisana wyłącznie funkcji towarowej (Wołos i in. 2016). Model gospodarki rybacko-wędkarskiej zakłada równouprawnienie funkcji towarowej oraz wędkarskiej. W tym przypadku zarządzanie zasobami ryb ukierunkowane jest na potrzeby zarówno konsumentów ryb, jak i wędkarzy. Ten model zdaje się być jednym z lepiej funkcjonujących w naszych uwarunkowaniach gospodarczych i środowiskowych, gdyż nie tylko uwzględnia potrzeby wielu grup klientów (wędkarzy, konsumentów produktów rybnych), tym samym wpływając na rozwój regionalny, ale również przez dywersyfikację przychodów poprawia kondycję użytkowników rybackich (Czerwiński 2014; Wołos i in. 2016). Jednakże taki sposób gospodarowania może rodzić konflikty i problemy zarówno natury ekologicznej, jak również społeczno-ekonomicznej, które wynikają przede wszystkim z konkurencji o zasoby pomiędzy rybołówstwem komercyjnym a rekreacyjnym – wędkarstwem (Czarkowski i Kapusta 2016). Drugim pod względem rozpowszechnienia jest typ gospodarki wędkarskiej (prowadzony głównie przez jednostki organizacyjne Polskiego Związku Wędkarskiego), której priorytetową funkcją jest wypełnianie potrzeb wędkarskich, zaś zabiegi rybackie (np. zarybianie, odłowy narzędziami rybackimi) prowadzone są wyłącznie w celu utrzymania odpowiedniego rybostanu wód (Wołos i in. 2016).

Inaczej mówiąc, połowy ryb w wodach śródlądowych podzielić można na profesjonalne – dokonywane przez uprawnionych do tego rybaków (rybołówstwo komercyjne) oraz amatorskie – prowadzone głównie przez wędkarzy (rybołówstwo rekreacyjne). O ile w pierwszym przypadku głównymi celami działalności są cele ekonomiczne i ekologiczne (zysk w dłuższym okresie czasu jest możliwy tylko w dobrze funkcjonującym ekosystemie), to w przypadku połowów amatorskich powodem wędkowania jest odpoczynek, rekreacja i rywalizacja sportowa oraz chęć pozyskania pożywienia (Wołos 2003; Czerwiński 2014; Wołos i in. 2016).

Dwie wyróżnione formy eksploatacji zasobów ryb różnią się zasadniczo metodami, strukturą oraz wielkością połowów (Czarkowski i Kapusta 2016; Wołos i in. 2016). Obszar, na którym uprawiana jest tradycyjna forma rybołówstwa (połowy komercyjne narzędziami rybackimi) ogranicza się zasadniczo do terenów pojezierzy północno-wschodniej Polski i kilku zbiorników zaporowych, stanowiąc niespełna 40% powierzchni wód śródlądowych. Tymczasem połowy wędkarskie dokonywane są na niemal 100% wód śródlądowych w Polsce. Biorąc pod uwagę presję poszczególnych form połowu ryb, należy zauważyć, że skala ingerencji wędkarstwa w środowisko wodne może być wyższa niż eksploatacji komercyjnej. Szacuje się, że połowów amatorskich w skali całego kraju może dokonywać 1,5 mln osób, które co roku odławiają około 13 tys. ton ryb (Czerwiński 2014; Lirski i Hryszko 2014; Wołos i in. 2016). Dane zebrane jedynie z rybackich obwodów jeziorowych mówią o 70,4% udziale połowów rekreacyjnych w ogólnej eksploatacji polskich jezior (Wołos i in. 2015a). Powyższe dane oznaczają, że 3,9% społeczeństwa korzystało z około 80% zasobów legal-

nie poławianych ryb. Wynik ten zbliżony był do średniej uzyskanej w krajach należących do Unii Europejskiej (Raport EU 2007). Różnice w eksploatacji uwidoczniły się nie tylko w masie poławianych ryb, ale również w strukturze gatunkowej. Szczególną uwagę należy zwrócić na większy udział cennych ekologicznie drapieźników w połowach wędkarskich niż gospodarczych (Wołos i in. 2015b).

Socjoekonomiczny wymiar wędkarstwa w Polsce i na świecie

Rekreacyjny i turystyczny charakter wędkarstwa poprzez jego masowość wiąże się z generowaniem wielu korzyści społecznych i ekonomicznych. W Polsce, jak już wspomniano, liczbę wędkarzy szacuje się na ok 1,5 mln osób. Biorąc pod uwagę wartość odłowów wędkarskich, obroty przemysłu wędkarskiego oraz ogólne koszty związane z wędkarstwem, wartość ekonomiczną wędkarstwa w Polsce szacuje się na przeszło 300 mln euro (Wołos 2006). Dane dotyczące Europy wskazują na liczbę 21,3 mln wędkarzy, a dane z 10 krajów Europy Zachodniej mówią o kwocie ok. 10 miliardów dolarów rocznie wydawanej w związku z połowami rekreacyjnymi w tych krajach (Cooke i Cowx 2006). Dla porównania na kontynencie północnoamerykańskim ponad 28,2 mln wędkujących osób wygenerowało przychody wynoszące 102,5 miliarda dolarów rocznie. Są to oczywiście pieniądze generowane głównie przez operatorów zewnętrznych, czyli takie sektory jak: turystyka, produkcja sprzętu połowowego, handel, gastronomia, sprzedaż paliw itp. (Cooke i Murchie 2015).

Charakterystyka zasobów wodnych, żywych zasobów wód oraz rybactwa na terenie województwa warmińsko-mazurskiego

Województwo warmińsko-mazurskie jest specyficznym regionem Polski, ze względu na warunki przyrodnicze. Szczególne znaczenie dla Warmii i Mazur mają wody powierzchniowe, które według danych GUS (2014) zajmują ponad 138,5 tys. ha (grunty pod wodami), co stanowi 5,7% powierzchni województwa; jest to najwyższy udział wód w skali kraju. Prawie 17,5 tys. ha zajmują wody morskie Zalewu Wiślanego, ponad 118 tys. ha śródlądowe wody płynące (jeziora i rzeki) i 3054 ha wody stojące. Najbardziej charakterystyczne dla regionu są oczywiście jeziora, których jest prawie 1,5 tys. (Zdanowski i in. 2009). W wodach województwa występuje ok. 70 gatunków ryb (i minogów), z czego połowa ma duże znaczenie gospodarcze, ze względu na atrakcyjność kulinarną i sportowo-rekreacyjną (głównie wędkarską). Ponad 90% powierzchni wód województwa jest użytkowane rybacko, głównie w typie gospodarki rybacko-wędkarskiej. Według stanu na koniec kwietnia 2013 r. gospodarczo wykorzystywane były wody 272 obwodów rybackich o łącznej powierzchni 101 018 ha (37,4% całkowitej powierzchni wód użytkowanych rybacko w całym kraju). Gospodarkę rybacką na wodach tych prowadziło 61 podmiotów, z tego 10 osób prawnych (głównie spółek z o.o.), 9 jednostek organizacyjnych Polskiego Związku Wędkarskiego (PZW), 37 osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą oraz 5 innych podmiotów, m.in. Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, stowarzyszenia (Raport NIK 2014).

O ile dysponujemy wiarygodnymi danymi dotyczącymi uprawnionych do rybactwa, a także wielkości odłowów przez nich dokonywanych, o tyle trudno oszacować liczbę osób, które eksploatują wędkarsko wody Warmii i Mazur. Należy zaznaczyć, że nie ma jednej

ogólnopolskiej bazy danych zawierających informacje dotyczące osób wędkujących w naszym kraju. W związku z tym, że kompetencje związane z nadzorowaniem rybactwa znajdują się w gestii kilku instytucji (np. RZGW, Marszałka Województwa, starostów), dane te są bardzo rozproszone. Najbardziej wiarygodne, choć tylko oddające część rzeczywistości na temat liczby osób wędkujących (tj. swoich członków), posiada największe polskie stowarzyszenie wędkarzy – Polski Związek Wędkarski. Przyjmując, że udział procentowy wędkarzy w całkowitej liczbie mieszkańców jest na Warmii i Mazurach taki sam jak szacowany dla całego kraju, można w przybliżeniu przyjąć, że w rozpatrywanym regionie mieszka ok 57 tys. wędkarzy (4% z 1,43 mln mieszkańców województwa). Zbliżoną liczbę (53 tys.) uzyskamy, biorąc pod uwagę oficjalną liczbę członków PZW w województwie warmińsko-mazurskim (ok. 20 tys. osób zrzeszonych w dwóch okręgach PZW) oraz to, że zgodnie z uzyskanymi w ankiecie wynikami stanowią oni 38% całkowitej liczby wędkarzy. Pozostała część wędkarzy to osoby niezrzeszone w PZW (44%) oraz takie, które łowią bez posiadania karty wędkarskiej (18%).

Należy mieć również na uwadze to, że poza ludnością miejscową zainteresowanie zasobami jezior wykazują również osoby przyjezdne z innych części kraju. W przypadku Warmii i Mazur, gdzie jeziora są głównym walorem turystycznym, presja na zasoby rybne za sprawą większej liczebności turystów osiąga kulminację w miesiącach wakacyjnych. Na zwiększoną presję wędkarzy w sezonie urlopowym (czerwiec – sierpień) wskazuje wielokrotnie większa w tym terminie liczba krótkookresowych pozwoleń na wędkowanie sprzedawanych przez gospodarstwa rybackie (Draszkiewicz i in. 2016). W literaturze barak aktualnych danych dotyczących dokładnej liczby wędkujących w wodach województwa. Niemal 40 lat temu stosunek wędkarzy przyjezdnych do lokalnych w miesiącach letnich wynosił odpowiednio 68% do 32% (Leopold i in. 1980)

Korzyści społeczno-ekonomiczne generowane przez wędkarstwo nabierają jeszcze większego znaczenia w aspekcie rozwoju obszarów wiejskich (Czarkowski i in. 2014; Kupren i in. 2014). Turystyka, w tym turystyka wędkarska, w wielu słabo uprzemysłowionych regionach świata jest główną formą działalności przyczyniającą się do poprawy warunków życia miejscowej ludności. Zapewnienie trwałości tych zjawisk wymaga opracowania i implementowania coraz bardziej skutecznych strategii i polityk zarządzania żywymi zasobami wód realizowanych zarówno w skali makro (polityka państwa, regionu), jak i mikro (pojedynczego przedsiębiorstwa). Przy ich opracowywaniu należy zachować całościowe spojrzenie na sektor uwzględniające aspekty prawne, socjoekonomiczne i ekologiczne (Kapusta i Czarkowski 2015; Kapusta i in. 2017). Bardzo ważnym elementem tego procesu oprócz określenia stanu zasobów jest identyfikacja grup użytkowników i ich charakterystyka, niezbędna w celu właściwego zarządzania żywymi zasobami wód śródlądowych (Hinkley i Tompkins 1998; Marta i in. 2001; Kapusta i in. 2017).

Cel pracy i metody badawcze

Głównym celem niniejszej pracy jest przedstawienie socjoekonomicznej charakterystyki wędkarzy w wybranych powiatach województwa warmińsko-mazurskiego – regionu o największych zasobach powierzchniowych wód śródlądowych na terenie Polski. Ponadto określono znaczenie oraz wskazano korzyści płynące z wędkarstwa (rybołówstwa rekreacyjnego) dla opisywanego regionu. Aby osiągnąć wyznaczony cel, przeprowadzo-

no w terminie: wrzesień 2016–kwiecień 2017 roku badania ankietowe wśród wędkarzy zamieszkujących i łowiących na terenie powiatów: ostródzkiego, lidzbarskiego i kętrzyńskiego. Pytania dotyczyły różnorodnych aspektów socjologicznych (np. płci, wieku), postaw (np. dotyczących wędkarstwa i źródeł satysfakcji), jak również zagadnień związanych z zarządzaniem zasobami ryb (np. dotyczących oceny zasobów czy wskazania czynników ograniczających liczebność ryb). Pytania zadawano bezpośrednio nad zbiornikami wodnymi, jak również wśród klientów sklepów wędkarskich. Łącznie uzyskano dpowiedzi od 150 osób. Dokonano również analizy literatury dotyczącej wielkości, prawidłowości i ograniczeń presji rybołówstwa na rybne zasoby jezior Warmii i Mazur.

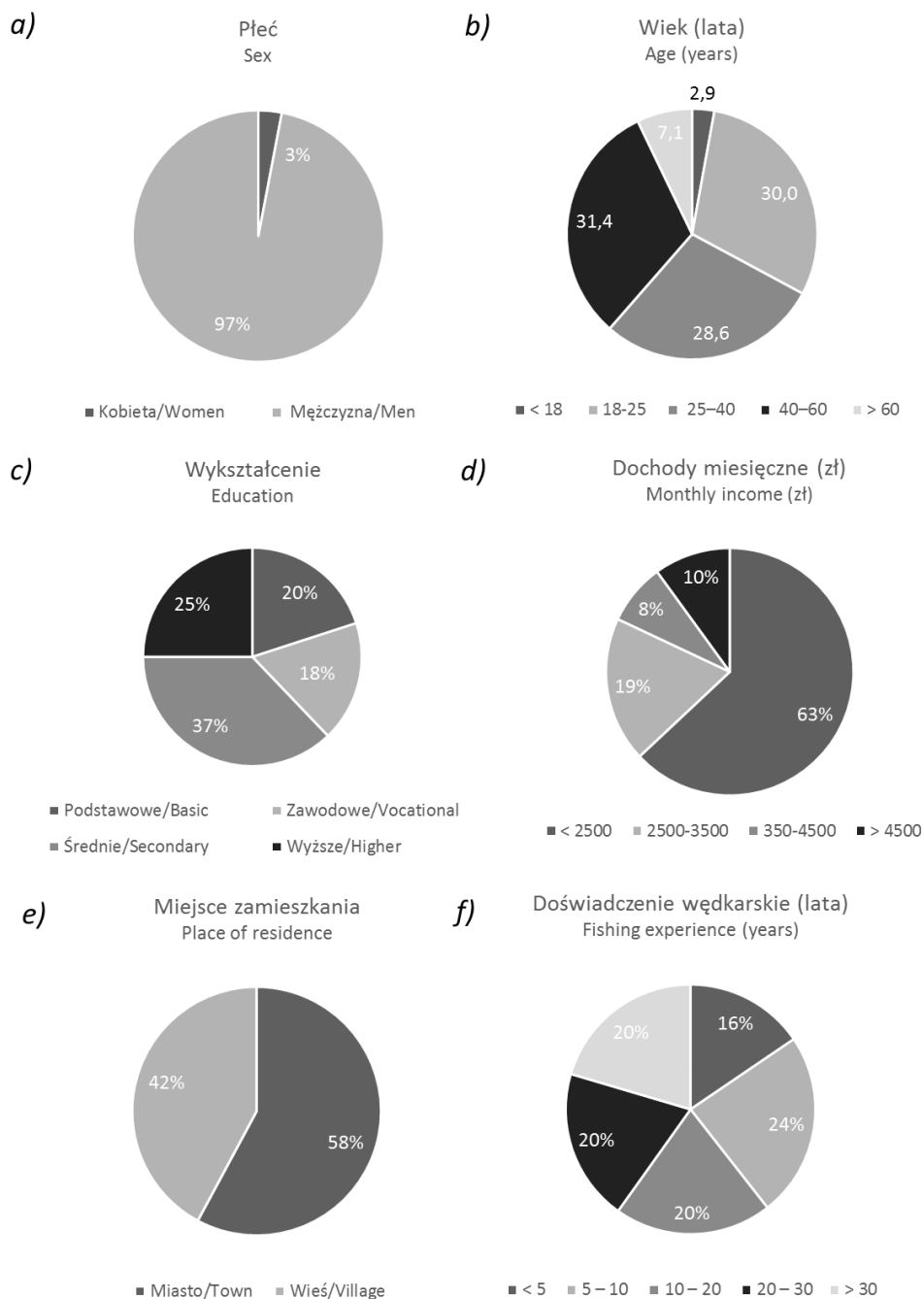
Wyniki i dyskusja

Charakterystyka socjologiczna wędkarzy

Wśród wędkarzy zamieszkujących województwo warmińsko-mazurskie, biorących udział w badaniu, zdecydowana większość (97%) to mężczyźni (ryc. 1a). Większość spośród nich to osoby dorosłe w wieku 18–60 lat (90%), posiadające wykształcenie średnie (37%) (ryc. 1b, c). Podobny odsetek (38%) stanowią wędkarze z wykształceniem podstawowym lub zawodowym (ryc. 1c). Najczęściej deklarowana przez wędkujących kwota dochodu wyniosła poniżej 2,5 tys. zł (63%; ryc. 1d). Nieco ponad połowa ankietowanych (58%) zamieszkuje miasta, reszta zadeklarowała, że jest mieszkańcem wsi (ryc. 1e). Najliczniejszą grupę stanowią osoby, które wędkują pomiędzy 5 a 10 lat (24%). Grupy charakteryzujące się większym doświadczeniem były niewiele mniej licznie reprezentowane. W tym przypadku odsetek osób w każdym z przedziałów wiekowych wyniósł 20%. Najmniej osób zadeklarowało, że wędkują krócej niż 5 lat (15%; ryc. 1f).

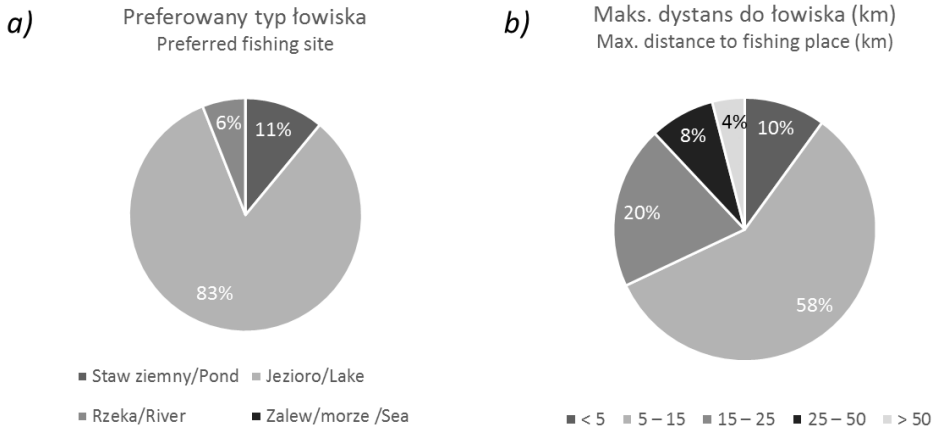
Badania przeprowadzone w innych częściach świata również wskazują, że wędkarstwo to typowo męskie zajęcie, w którym udział kobiet aktywnie wędkujących jest śladowy (Schramm i in. 1996; Vigliano i in. 2000; Ferrer i in. 2005; Peixer i Petrere 2009; Arlinghaus i in. 2008; Pérez-Bote i Roso 2014). Zauważalnie większy udział pań praktykujących ten rodzaj rekreacji odnotowuje się w krajach skandynawskich. W Szwecji sięga 25%, a w Finlandii nawet 35% całej populacji wędkarzy (Bogelius 1998; Salmi i in. 2006). Podobnie jak na Warmii i Mazurach, przeważająca część osób wędkujących w Europie to osoby dorosłe, wędkujące od kilkunastu lat. Pewną różnicę stanowi to, że w wielu przypadkach (Hiszpania, Niemcy) wyjątkowo szeroką rzeszę wędkarzy stanowią osoby w wieku 40–60 lat (Arlinghaus i in. 2008; Pérez-Bote i Roso 2014).

Zgodnie z uzyskanymi wynikami wędkarze eksploatują głównie lokalne zasoby rybne jezior (83%; ryc. 2a). Aby dostać się na łowisko, większość pokonuje zwykle odległość nie przekraczającą 15 km od miejsca zamieszkania (58%), a jedynie 4% podróżuje więcej niż 50 km (ryc. 2b). Spostrzeżenia te są zgodne z obserwacjami w innych częściach Europy. Przykładowo na terenie Portugalii i Hiszpanii (Marta et al. 2001, Pérez-Bote i Roso 2014) wędkarze również rzadko podróżują w celu wędkowania więcej niż 50 km od domu. W przypadku badanego obszaru brak podejmowania odległych wyjazdów na ryby jest najprawdopodobniej związany z dużą dostępnością łowisk w najbliższej okolicy.

Ryc. 1. Odpowiedzi (w %) wędkarzy na pytania zamieszczone w kwestionariuszu ankiety dotyczące: a) płci, b) wieku, c) wykształcenia, d) deklarowanych dochodów miesięcznych w zł, e) miejsca zamieszkania, f) doświadczenia wędkarskiego w latach.

Diagrams showing responses (in %) of anglers to questionnaire concerning: a) sex, b) age, c) education, d) monthly income (zł), e) place of residence, f) fishing experience (years).

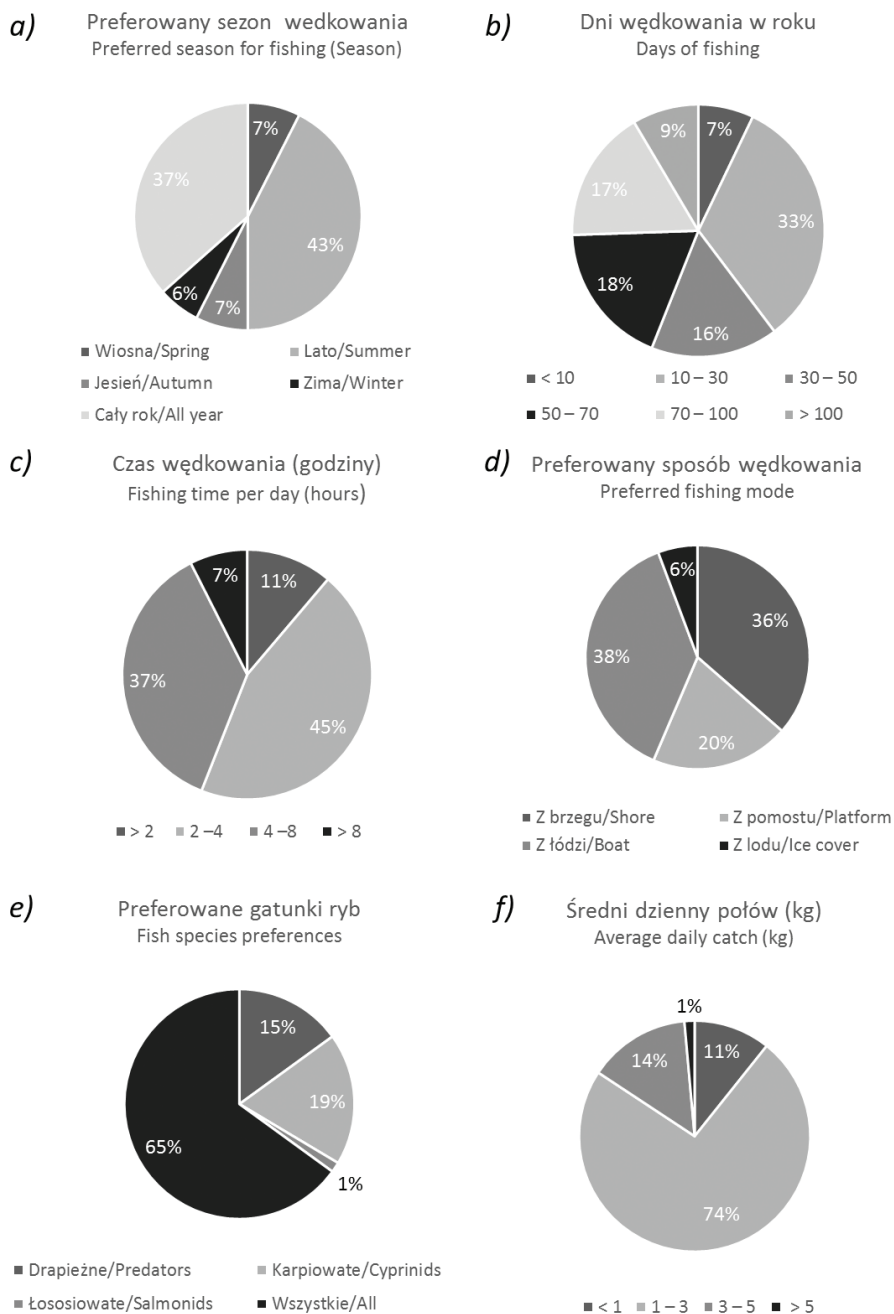
Ryc. 2. Odpowiedzi (w %) wędkarzy na pytania zamieszczone w kwestionariuszu ankiety dotyczące: a) preferowanego typu łowiska, b) maksymalnego dystansu do łowiska.

Diagrams showing responses (in %) of anglers to questionnaire: concerning a) preferred fishing site, b) maximum distance to fishing place.

Preferencje i poziom presji wędkarskiej

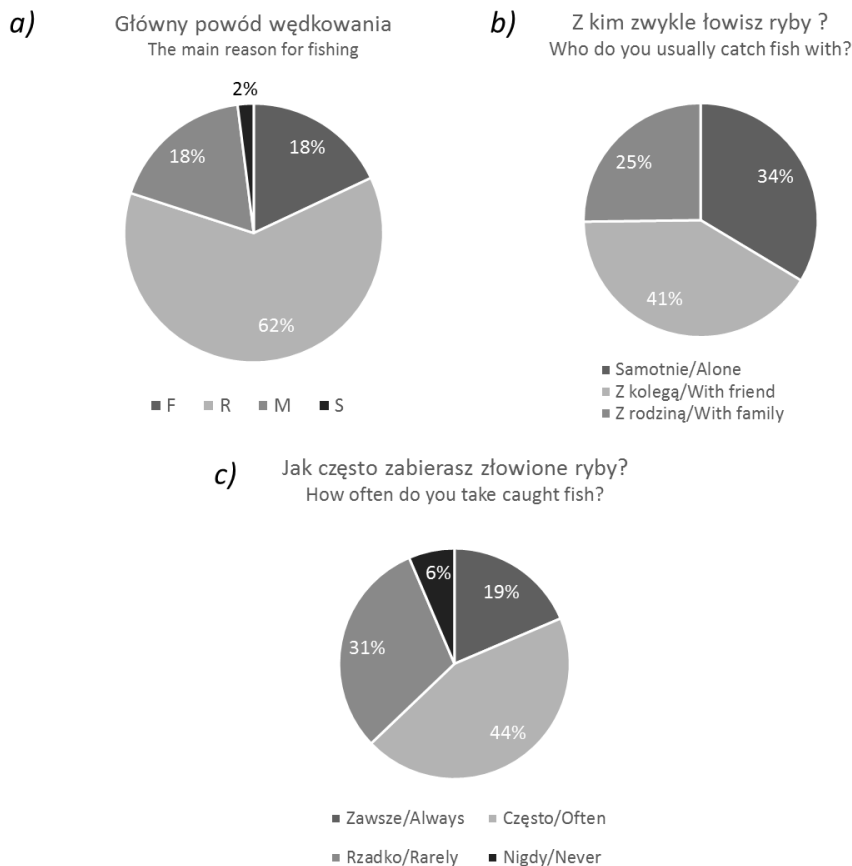
Większość badanych mieszkańców północno-wschodniej Polski szczególnie chętnie łowi latem (43%) lub przez cały rok (37%), wyjeżdżając na ryby najczęściej 10–30 razy w roku (33%; ryc. 3a, b). Nie brakuje również osób, które zdecydowanie częściej wyciągają wędkę nad wodą i ta grupa jest niemal 9 razy liczniejsza (60%) niż osoby wyjeżdżające sporadycznie, tj. mniej niż 10 razy w roku (7%; ryc. 3b). Przeciętny czas wędkowania wynosi średnio 2–4 godziny (45%), choć ponad 1/3 osób przebywa nad wodą zdecydowanie dłużej, bo aż do 8 godzin (ryc. 3c). Podobna liczba osób preferuje wędkowanie z łodzi (39%) lub brzegu (36%; ryc. 3d). Większość wędkarzy nie wykazuje wyraźnej preferencji dla konkretnej grupy ryb (65%). Należy jednak podkreślić, że istotna ich część (33%) specjalizuje się w połowach ryb karpiowatych czy też drapieżnych. Wędkarze nastawieni na połowy ryb łososiowatych, zapewne ze względu na bardzo ograniczaną liczbę odpowiednich łowisk (czystych rzek i strumieni), to niespełna 2% wędkujących biorących udział w badaniu (ryc. 3e). Jeśli chodzi o efekty wędkowania, to najczęściej wędkarzom podczas jednej sesji udaje się złowić od 1 do 3 kg ryb (74%). Zauważalną grupę stanowią również osoby pozyskujące większą masę ryb (16%; ryc. 3f).

Przedstawione wyniki dotyczące presji wędkarskiej w jeziorach są zbliżone do podawanych przez innych autorów. Zgodnie z wynikami prac A. Wołosa i in. (2016) oszacowanych na podstawie badań ankietowych oraz liczby sprzedanych zezwoleń wędkarze eksploatujący jeziora pozyskują rocznie średnio ok. 40 kg ryb (1,3–1,5 kg dziennie). Po przemnożeniu tej wartości przez szacowaną wcześniej liczbę wędkarzy mieszkających w badanym regionie otrzymujemy ok. 2100 ton, czyli mniej więcej tyle, ile odławiają rybacy komercyjni we wszystkich jeziorach w naszym kraju (Wołos i in. 2015a). Szczególną uwagę należy zwrócić na odnotowany większy udział cennych ekologicznie drapieżników w połowach wędkarskich niż gospodarczych (Wołos i in. 2015b). Z badań tych autorów wynika, że wędkarze odłowili ponad trzykrotnie więcej szczupaka i pięciokrotnie więcej okonia niż w odłowie rybackim. Tak duże dysproporcje wynikają ze skumulowanego efektu presji ogromnej liczby wędkarzy.

Ryc. 3. Odpowiedzi (%) wędkarzy na pytania zamieszczone w kwestionariuszu ankiety dotyczące: a) preferowanego sezonu wędkowania, b) liczby dni wędkowania w roku, c) przeciętnego czasu wędkowania, d) ulubionego miejsca wędkowania, e) preferowanych gatunków ryb, f) średniego dziennego połowu (kg).
Diagrams showing responses (in %) of anglers to questionnaire concerning a) preferred fishing season, b) days of fishing per year, c) fishing time per day, d) preferred fishing mode, e) fish species preferences, f) average daily catch.

Główną motywacją dla wędkujących mieszkańców Warmii i Mazur, aby wyruszyć z wędką nad jezioro, jest rekreacja (62%), a dla niespełna 20% pozyskanie pożywienia (ryc. 4a). Wędkowanie to najczęściej wyjazdy w towarzystwie innego wędkarza (41%) lub rodziny (25%). Co trzeci wędkarz preferuje wyjazdy samodzielne (ryc. 4b). Stosunkowo niskie dochody, tradycja spożywania złowionych ryb są najprawdopodobniej powodem, dla czego złowione przez siebie ryby często lub zawsze (63%) zabierane są ze sobą do domu w celach konsumpcyjnych. Osoby, które zawsze wypuszczają złowione ryby to niespełna 6% ankietowanych (ryc. 4c).

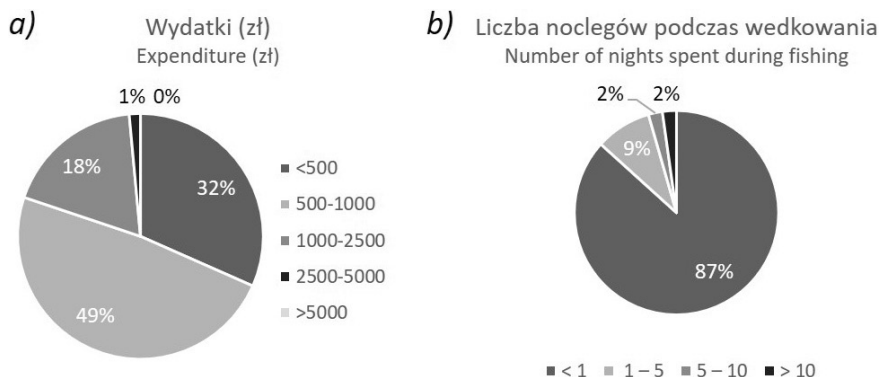
Ryc. 4. Odpowiedzi (w %) wędkarzy na pytania ankiety dotyczące: a) głównego powodu dla którego wędkuje: F – pozyskanie pożywienia, R – rekreacja, M – spotkanie z innymi wędkarzami, S – rywalizacja sportowa; b) towarzystwa podczas wędkowania; c) częstości zabierania złowionych ryb.
Diagrams showing responses (in %) of anglers to questionnaire concerning: a) the main reason for fishing: F – getting food, R – recreation, M – meeting with other anglers, S – sports competition; b) Who do you usually catch fish with; c) answer to the question: How often do you take caught fish?

Należy wspomnieć, że badania wielu autorów potwierdzają koncepcję C.L.Smitha (1986) o związku pomiędzy poziomem dobrobytu oraz stopniem rozwoju gospodarczego społeczeństwa a celami rybołówstwa śródlądowego i liczbą użytkowników wód (Arlinghaus i in. 2002; Cowx i in. 2010; FAO 2012). W najuboższych społeczeństwach funkcja spo-

żywcza jest funkcją przewodnią. Wraz ze wzrostem zamożności społeczeństwa zwiększa się liczba użytkowników wód oraz zdecydowanie wzrasta znaczenie funkcji rekreacyjnej. W społeczeństwach najbardziej rozwiniętych przewodnią rolę rybołówstwa śródlądowego staje się funkcja ochronno-monitoringowa, związana z zachowaniem odpowiedniego stanu środowiska, choć oczywiście pozostałe funkcje gospodarki rybackiej zostają zachowane, jednak na niższym poziomie.

Aspekty ekonomiczne wędkarstwa oraz ocena zasobów rybnych jezior

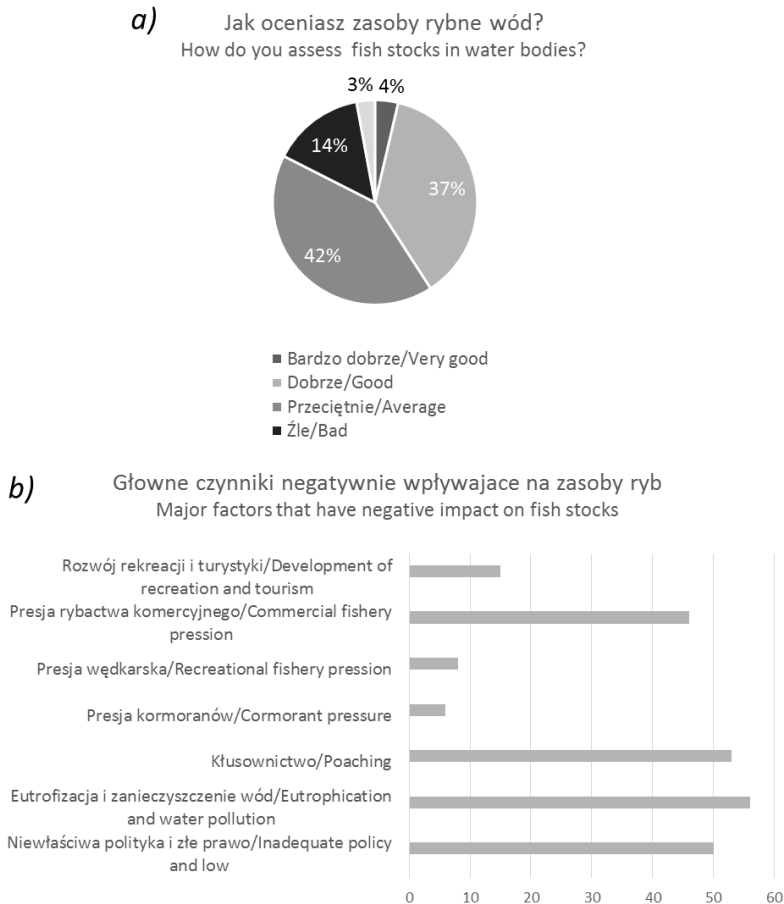
Oszacowanie całkowitych rocznych wydatków przeznaczonych na uprawianie wędkarstwa obejmujących zakup licencji, sprzętu, przynęt, zanęt, koszt wyjazdów na ryby, ewentualnych noclegów, wyżywienia sprawiło duży problem ankietowanym. Jednak tylko w przypadku niespełna 2% osób objętych badaniem przekroczyły one 2500 zł. Najczęściej deklarowana kwota przeznaczana na wędkarstwo mieściła się w zakresie 500–1000 zł (ryc. 5a). Podana wartość jest zbliżona do tej, jaką wydają rocznie wędkarze w Hiszpanii (100–300 euro; Pérez-Bote i Roso 2014) równocześnie będąca 3 razy niższą niż w Niemczech (Arlinghaus i in. 2008). Zaobserwowane wartości i ewentualnie różnice między nimi są bez wątpienia skorelowane z wysokością dochodów. Poza tym w Niemczech, w przeciwieństwie do Hiszpanii i Polski, wędkarze połowę wydatków przeznaczają na dojazd i na noclegi. Należy w tym miejscu wspomnieć, że aż 87% wędkarzy zamieszkujących województwo warmińsko-mazurskie nie korzysta z noclegu związanego z wędkowaniem (ryc. 5b).

Ryc. 5. Odpowiedzi (w %) wędkarzy na pytania ankiety dotyczące: a) rocznych wydatków na wędkowanie (zł), b) liczby noclegów podczas wędkowania.
Diagrams showing responses (in %) of anglers to questionnaire concerning: a) expenditure (zł per year), b) number of nights spent during fishing.

W prosty sposób wyliczone wydatki na wędkowanie mieszkańców Warmii i Mazur, wynoszące w przybliżeniu 40 mln złotych (750 zł x 53 tys. osób wędkujących), nie w pełni przedstawiają korzyści ekonomiczne, jakie ten rodzaj rekreacji przynosi dla regionu. Do tej kwoty należałoby w pierwszej kolejności dodać wartość odłowionych ryb, a także przychody generowane przez turystykę wędkarską, szczególnie turystykę wiejską, która na terenie województwa warmińsko-mazurskiego nie mogłaby funkcjonować w takiej skali, gdyby nie możliwość wędkowania w jeziorach (Czarkowski i in 2012, 2014).

Jeśli chodzi o ocenę stanu żywych zasobów wód, to większość wędkarzy (42%) określa je jako przeciętne (ryc. 6a). Opinie skrajne, tj. bardzo dobre czy też bardzo złe, są marginalne i nie przekraczają 4% w każdym z tych przypadków. Według badanych wpływ na taki stan zasobów ma w podobnym stopniu postępująca eutrofizacja i zanieczyszczenie wód, kłusownictwo, jak i jakość prawa i biurokracja oraz nadmierne połowy komercyjne (Ryc. 6b).

Ryc. 6. Odpowiedzi (w %) wędkarzy na pytania ankiety dotyczące: a) oceny zasobów rybnych wód, b) głównych czynników negatywnie wpływających na stan żywych zasobów ryb.
Diagrams showing responses (in %) of anglers to questionnaire concerning: a) assessing fish stock, b) major factors having negative impact on fish stock.

Podsumowanie i wnioski

Jak wykazano w niniejszej pracy, wędkarstwo (rybołówstwo rekreacyjne) to nie tylko hobby sporej części społeczeństwa (ok. 4% ogólnej liczby ludności Polski), ale także najczęściej spotykana forma eksploatacji żywych zasobów wód i wiedząca dziedzina rybactwa

śródlądowego. Generuje ona znaczne, choć trudne do precyzyjnego oszacowania korzyści społeczno-ekonomiczne, widoczne zarówno w skali całego kraju, jak i analizowanego regionu. Wędkarstwo, będąc bardzo ważnym elementem oferty turystycznej na obszarach pojeziernych, ma duży, choć wciąż niewykorzystany w pełni, wpływ na zrównoważony rozwój terenów wiejskich. W świetle przedstawionych danych jednym z głównych powodów takiego stanu rzeczy jest przeciętny stan żywych zasobów wód (zarówno ich skład ilościowy, jak i jakościowy). Wynika on z różnych przyczyn. Najważniejsze z nich to zarówno niekorzystne zmiany w środowisku, presja kłusownicza, jak również niewłaściwy sposób użytkowania i zarządzania wodami.

Bibliografia

- Arlinghaus R., Mehner T., Cowx I.G.**, 2002, *Reconciling traditional inland fisheries management and sustainability in industrialized countries, with emphasis on Europe*, Fish and Fisheries, 3, s. 261–316.
- Arlinghaus R., Bork M., Fladung E.**, 2008, *Understanding the heterogeneity of recreational anglers across an urban–rural gradient in a metropolitan area (Berlin, Germany), with implications for fisheries management*, Fisheries Research, 92, s. 53–62.
- Bogelius A.**, 1998, *National survey of recreational fisheries in Sweden*, [w:] P. Hinckley, H. Tompkins (red.), *Recreational fisheries: social, economic and management aspects*, Fishing News Books, Oxford, s. 24–26.
- Cooke S.J., Cowx I.G.**, 2006, *Contrasting recreational and commercial fishing: searching for common issues to promote unified conservation of fisheries resources and aquatic environments*, Biological Conservation, 128, s. 93–108.
- Cooke S.J., Murchie K.J.**, 2015, *Status of aboriginal, commercial and recreational inland fisheries in North America: past, present and future*, Fisheries Management and Ecology, 22, s. 1–13.
- Cowx I.G., Arlinghaus R., Cooke S.J.**, 2010, *Harmonizing recreational fisheries and conservation objectives for aquatic biodiversity in inland waters*, Journal of Fish Biology, 76, s. 2194–2215.
- Czarkowski T.K., Kupren K., Kogut B., Śnieg M.**, 2012, *Turystyka wędkarsko-rybacka jako znaczący element turystyki wiejskiej i agroturystyki*, [w:] R. Mickiewicz (red.), *Zrównoważone korzystanie z zasobów rybackich na tle ich stanu w 2011 roku*, Wydawnictwo IRS, Olsztyn, s. 171–179.
- Czarkowski T.K., Kupren K., Kwasiborska D., Jaczewski J.**, 2014, *Woda i ryby jako znaczące elementy turystyki wiejskiej w województwie warmińsko-mazurskim*, Komunikaty Rybackie, 4, s. 1–8.
- Czarkowski T.K., Kapusta A.**, 2016, *Wędkarstwo czy rybołówstwo?*, [w:] M. Mickiewicz, A. Wołos (red.), *Rybacktwo i wędkarstwo w 2015 roku*, Wydawnictwo IRS, Olsztyn, s. 63–87.
- Czerwiński T.**, 2014, *Porównanie rybactwa i wędkarstwa jako dwóch form eksploatacji ichtiofauny*, [w:] M. Mickiewicz, A. Wołos (red.), *Zasady i uwarunkowania zrównoważonego korzystania z zasobów rybackich – część II*, Wydawnictwo IRS, Olsztyn, s. 41–52.
- Draskiewicz-Mioduszewska H., Trelła M., Wołos A.**, 2016, *Charakterystyka presji i połowów wędkarskich w jeziorach użytkowanych przez trzy gospodarstwa rybackie w 2014 roku. Tendencje podstawowych parametrów charakteryzujących wędkarstwo w Gospodarstwie Jeziorowym Sp. z o.o. w Elku*, [w:] M. Mickiewicz, A. Wołos (red.), *Rybacktwo i wędkarstwo w 2015 roku*, Wydawnictwo IRS, Olsztyn, s. 49–62.
- FAO 2012, *Recreational Fisheries*, FAO Technical Guidelines for Responsible Fisheries, 13, Rome, s. 176.

- Ferrer O.J., Dibble E.D., Jackson D.C., Rundle K.R.**, 2005, *Angling assessment of the fisheries of Humacao Natural Reserve lagoon system, Puerto Rico*, Fisheries Research, 76, s. 81–90.
- GUS 2014, *Rocznik Statystyczny Województw 2013* http://stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/RS_rocznik_stat_wojew_2013.pdf
- Hinckley P., Tompkins H.**, 1998, *Recreational Fisheries: Social, Economic and Management Aspects*, Fishing News Books, Oxford.
- Kapusta A., Czarkowski T.K.**, 2015, *Gospodarowanie populacjami ryb w rybołówstwie rekreacyjnym: metody regulowania eksploatacji, ze szczególnym uwzględnieniem wymiarów ochronnych*, Komunikaty Rybackie, 1, s. 24–29.
- Kapusta A., Czarkowski T.K., Bogacka-Kapusta E.**, 2017, *Rekomendacje związane z wybranymi problemami gospodarowania zasobami ichtiofauny wód śródlądowych w Polsce, z uwzględnieniem połowów rekreacyjnych*, [w:] M. Mizieliński (red.), *Użytkownik wędkarski 2016. Rola gospodarki wędkarskiej na wodach PZW w świetle zasad zrównoważonego rozwoju*, Wydawnictwo Wieś Jutra, Warszawa, s. 94–115.
- Kupren K., Czarkowski T., Turkowski K., Hakuć-Błażowska A., Thilman A.**, 2014, *Działania pro-rurystyczne podejmowane przez lokalne grupy rybackie jako sposób na zrównoważony rozwój obszarów wiejskich województwa warmińsko-mazurskiego*, [w:] M. Nowak, K. Pawlewicz, A. Szczepańska (red.), *Instrumenty kształtowania przestrzeni obszarów wiejskich*, Partner Poligrafia Andrzej Kardasz, Białystok, s. 103–114.
- Leopold M., Bnińska M., Hus M.**, 1980., *Angling, Recreation, Commercial Fisheries and Problems of Water Resources Allocation*, [w:] J.H. Grover (red.), *Allocation of Fishery Resources*. Proceedings of the Technical Consultation on Allocation of Fishery Resources held in Vichy, France, 20–23 April 1980, s. 212–221.
- Lirski A., Hryszko K.**, 2014, *Krajowa produkcja ryb i owoców morza*, Akwakultura i rybactwo śródlądowe, Rynek Rybny, 21, s. 21–24.
- Marta P., Bochechas J., Collares-Pereira M.J.**, 2001. *Importance of recreational fisheries in the Guadiana River basin in Portugal*, Fisheries Management and Ecology, 8, s. 345–354.
- Peixer J., Petrere M.**, 2009, *Sport fishing in Cachoeira de Emas in Mogi-Guaçu River, state of São Paulo, Brazil.*, Brazilian Journal of Biology, 69, s. 1081–1090.
- Pérez-Bote J.L., Roso R.**, 2014, *Recreational Fisheries in Rural Regions of the South-Western Iberian Peninsula, A Case Study*, Turkish Journal of Fisheries and Aquatic Sciences, 14, s. 135–144.
- Raport „EU intervention in inland fisheries” opublikowany w dniu 14.12.2011 r. na stronach internetowych Komisji Europejskiej: http://ec.europa.eu/fisheries/documentation/studies/in-landfisheries_en.pdf.
- Raport NIK, 2014, *Gospodarka rybacka na jeziorach Skarbu Państwa w województwie warmińsko-mazurskim* <https://www.nik.gov.pl/plik/id,6414,vp,8183.pdf>
- Salmi P., Toivonen A.L., Mikkola J.**, 2006, *Impact of summer cottage residence on recreational fishing participation in Finland*, Fisheries Management and Ecology, 13, s. 275–283.
- Schramm H.L., Bray G.S., Gill D.A., Forbes J.T.**, 1996, *Measurement of Mississippi angler characteristics*, Freshwater Fisheries Report, 149, Mississippi Department of Wildlife, Fisheries and Parks, Jackson, Mississippi.
- Smith C.L.**, 1986, *The life cycle of fisheries*, Fisheries, 11, s. 20–25.
- Vigliano P.H., Lippolt G.E., Denegri A., Alonso M., Macchi P., Dye C.O.**, 2000, *The human factors of the sport and recreational fishery of San Carlos de Bariloche, Río Negro, Argentina*, Fisheries Research, 49, s. 141–153.

Wołos A., 2003, *Znaczenie wędkarstwa w Polsce*, SPW Edycja, Olsztyn.

Wołos A., 2006, *Społeczne, ekonomiczne i ekologiczne znaczenie wędkarstwa*, [w:] A Wołos (red.), *Rybacktwo, wędkarstwo, ekorozwój*, Wydawnictwo IRS, Olsztyn

Wołos A., 2015a, Kompleksowe przyczyny spadku odłowów gospodarczych z jezior, [w:] M. Mickiewicz, A. Wołos (red.), *Zrównoważone korzystanie z zasobów rybackich na tle ich stanu w 2014 roku*, Wydawnictwo IRS, Olsztyn, s. 125–134.

Wołos A., Draskiewicz-Mioduszevska H., Trella M., 2015b, *Charakterystyka presji i połowów wędkarskich w jeziorach użytkowanych przez gospodarstwa rybackie w 2013 roku*, [w:] M. Mickiewicz, A. Wołos (red.), *Zrównoważone korzystanie z zasobów rybackich na tle ich stanu w 2014 roku*, Wydawnictwo IRS, Olsztyn, s. 159–171.

Wołos A., Kapusta A., Mickiewicz M., Czerwiński T., 2016, *Aktualne problemy gospodarki rybacko-wędkarskiej i wędkarskiej w pytaniach i odpowiedziach*, *Komunikaty Rybackie*, 3, 26, s. 27–32.

Zdanowski B., Pyka J. P., Stawecki K., Czarnecki B., 2009, *Warunki naturalne do prowadzenia gospodarki rybackiej*, [w:] A. Wołos [red.], *Diagnoza aktualnego stanu oraz perspektywy rozwoju rybactwa śródlądowego i nadbrzeżnych obszarów rybackich w województwie warmińsko-mazurskim*, Wydawnictwo IRS, Olsztyn, s. 73–87.

Summary

The Warmińsko-Mazurskie Voivodship stands out against other parts of the country in terms of its natural assets. Forest complexes, diverse land relief, abundant flora and fauna, but mainly numerous lakes make the region attractive to tourists. These results based on a survey study conducted among fishermen provide the basis for discussion concerning socioeconomic importance of fishing to the region and to the country. It is difficult to determine the effect of this form of exploitation of aquatic resources on the region's development in recent years by means of presented results. One of the reasons is the difficulty in estimating the number of people who use the resources.